

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ ТА ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКА ДЕРЖАВНА АКАДЕМІЯ КУЛЬТУРИ

Факультет культурології та соціальних комунікацій
Кафедра психології, педагогіки та філології

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Декан факультету

Наталя КОРЖИК

Робоча програма навчальної дисципліни

«АРТ-ТЕРАПЕВТИЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ТРАВМАТЕРАПІЇ»

Галузь знань — 05 Соціальні та поведінкові науки

Спеціальність — 053 Психологія

Освітньо-професійна програма — Кризова психологія

Рівень вищої освіти другий (магістерський)

Харків - 2024

Робочу програму склала:

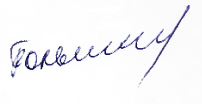
кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри психології, педагогіки та філології Радько Ольга Василівна;

Мова навчання: українська

Робочу програму затверджено на засіданні кафедри психології, педагогіки та філології,

Протокол № 1 від «23» серпня 2024 р.

Завідувач кафедри, д.психол.н., проф.

Анастасія БОЛЬШАКОВА

Робочу програму затверджено на засіданні ради факультету культурології та соціальних комунікацій

Протокол № 1 від «26» серпня 2024 р.

Голова ради факультету

Наталя КОРЖИК

Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни		
		Денна форма	Заочна форма	
Кількість кредитів – 3	Галузь знань <u>05 Соціальні та поведінкові науки</u> (шифр і назва)	Обов'язкова		
	<u>053 Психологія</u> (шифр і назва)			
Загальна кількість годин – 90 Для денної форми навчання: Аудиторних – 30 Самостійної роботи здобувача – 60 Для заочної форми навчання: Аудиторних – 8 Самостійної роботи здобувача – 82	Освітньо-професійна програма: <u>Кризова психологія</u>	Рік підготовки:		
		2-й	2-й	
			Семестр	
			3-й	3-й
			Лекції	
			20 год.	6 год.
			Практичні	
			10 год.	2 год.
			Семінарські	
			0 год.	0 год.
			Самостійна робота	
			60 год.	82 год.
			Індивідуальні завдання: -	
		Вид контролю: екзамен 3 сем		

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить:

для денної форми навчання – аудиторних / самостійної роботи 30/90

для заочної форми навчання – аудиторних / самостійної роботи 8/82

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

Місце дисципліни в освітній програмі.

Дисципліна «*Арт-терапевтичні технології в травматерапії*» націлена на підготовку другого (магістерського) рівня вищої освіти галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки спеціальності 053 Психологія. «Арт-терапевтичні технології в травматерапії» навчальна дисципліна, яка в контексті сучасних досягнень психологічної науки створює початкову базу теоретичної та практичної професійної підготовки магістрів психології. Дисципліна покликана допомогти здобувачеві досягнути розуміння надання психологічної допомоги особистості в кризових ситуаціях за допомогою арт-терапевтичного напрямку засобами мистецтва.

Пререквізити. Теоретичною базою вивчення дисципліни є загальні та професійні компетентності та результати навчання, набуті на першому (бакалаврському) рівні вищої освіти за спеціальністю 053 Психологія та вивчення дисциплін «Психологія кризи», «Основи нейропсихології травми», «Технології тілесно-орієнтованої терапії в роботі з кризовими станами в соціокультурній сфері», «Перша психологічна допомога та кризове консультування», «Психологія травматичного стресу», «Психологічна робота з наслідками травматичного стресу», «Основи травматерапії».

Викладання дисципліни здійснюється у тісному зв'язку зі змістом дисципліни «Практикум з кризового консультування та травматерапії» та курсів за вибором.

Постреквізити. Здобутий здобувачами у ході вивчення навчальної дисципліни фрагмент професійного досвіду у вигляді загальних та професійних компетентностей, системи знань, умінь, норм і цінностей є теоретичним та практичним підґрунтям проходження практики та виконання кваліфікаційної роботи.

Обсяг дисципліни в кредитах ЄКТС та його розподіл

Кількість кредитів – 3. Загальна кількість годин – 90.

Аудиторних годин:

- денна форма навчання – 30;
- заочна форма навчання – 8.

Годин самостійної роботи здобувача:

- денна форма – 60;
- заочна форма – 82.

Статус дисципліни: обов'язкова.

Мета курсу – забезпечення набуття здобувачами ключових фахових компетентностей з теоретичних знань та практичних навичок в області одного з найсучасніших напрямків психології – арт-терапевтична робота з людьми в кризових ситуаціях та з наслідками пережиття психотравмуючих ситуацій.

Загальні та фахові компетентності, які формує дисципліна

Загальні компетентності
ЗК1. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.
ЗК4. Уміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми.
ЗК6. Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів).
ЗК7. Здатність діяти соціально відповідально та свідомо.
Спеціальні (фахові компетентності)
СК1. Здатність здійснювати теоретичний, методологічний та емпіричний аналіз актуальних проблем психологічної науки та / або практики.

СК3. Здатність обирати і застосувати валідні та надійні методи наукового дослідження та/або доказові методики і техніки практичної діяльності.
СК4. Здатність здійснювати практичну діяльність (тренінгову, психотерапевтичну, консультаційну, психодіагностичну та іншу залежно від спеціалізації) з використанням науково верифікованих методів та технік.
СК5. Здатність організувати та реалізовувати просвітницьку та освітню діяльність для різних категорій населення у сфері психології.
СК6. Здатність ефективно взаємодіяти з колегами в моно- та мультидисциплінарних командах.
СК7. Здатність приймати фахові рішення у складних і непередбачуваних умовах, адаптуватися до нових ситуацій професійної діяльності.
СК8. Здатність оцінювати межі власної фахової компетентності та підвищувати професійну кваліфікацію.
СК9. Здатність дотримуватися у фаховій діяльності норм професійної етики та керуватися загальнолюдськими цінностями.
СК10. Здатність розробляти та впроваджувати інноваційні методи психологічної допомоги клієнтам у складних життєвих ситуаціях.
СК 11. Здатність аналізувати соціокультурні процеси та явища з точки зору їх впливу на психічне благополуччя людини, зокрема у кризових умовах.
СК 12. Здатність збирати, аналізувати, систематизувати та використовувати у практичній діяльності інформацію щодо психологічних особливостей діяльності людини у кризових умовах.
СК 13. Здатність використовувати засоби культури та мистецтва у просвітницькій, психопрофілактичній діяльності та наданні психологічної допомоги різним верствам населення у кризових умовах життя.

Програмні результати навчання

ПР1. Здійснювати пошук, опрацювання та аналіз професійно важливих знань із різних джерел із використанням сучасних інформаційно-комунікаційних технологій.
ПР5. Розробляти програми психологічних інтервенцій (тренінг, психотерапія, консультування тощо), провадити їх в індивідуальній та груповій роботі, оцінювати якість.
ПР11. Здійснювати адаптацію та модифікацію існуючих наукових підходів і методів до конкретних ситуацій професійної діяльності.
ПР12. Розробляти та реалізовувати програми психологічного супроводу різних категорій населення у кризових умовах життєдіяльності.
ПР13. Розробляти та реалізовувати психопрофілактичні та психокорекційні (індивідуальні та групові) програми засобами культури та мистецтва.
ПР14. Використовувати засоби культури та мистецтва у процесі надання психологічної допомоги у кризових умовах.
ПР15. Планувати, організувати та проводити масові соціокультурні заходи просвітницького та психопрофілактичного характеру (арт-терапевтичні форуми, фестивалі, майстер-класи).

Критерії оцінювання результатів навчання за 100 бальною рейтинговою шкалою.

Можлива кількість балів, набраних до підсумкової форми контролю: 60 балів.

Підсумковий контроль: екзамен (40 балів).

Завдання на екзамену складається з 2 теоретичних питань.

Відповідь на *теоретичне питання* вважається повною, якщо її зміст повністю відповідає програмі та містить всі необхідні факти та висновки.

Грубими помилками є:

- незнання визначень основних понять предметної області й формулювань, передбачених програмою курсу;

- незнання сутності основних методів і прийомів отримання необхідних результатів.

Помилками вважаються:

- неточності визначень понять предметної області, формулювань;
- неволодіння одним з умінь і навичок, передбачених програмою, але таких, що не відносяться до грубих помилок.

Недоліками є:

- неакуратні й непослідовні записи викладу матеріалу.

31-40 бал

Повністю розкрито зміст теоретичних питань. При відповіді використано термінологію предметної області в необхідній логічній послідовності. Також здобувач демонструє вільне володіння навчальним матеріалом різного ступеня складності, використовуючи при необхідності відомості з інших навчальних дисциплін і курсів. При відповіді на додаткові питання помітне вміння розвивати систему теоретичних знань на основі самостійної роботи.

21-31 балів

При викладі фундаментальних положень основного матеріалу курсу здобувач показує володіння програмним навчальним матеріалом, у тому числі різного ступеня складності, а також вільне оперування ним у знайомій ситуації. При відповіді допускається два-три недоліки або не більше однієї помилки. Здобувач упевнено відповідає на додаткові питання, що стосуються основних положень усього досліджуваного курсу відповідно до екзаменаційної програми.

11-20 балів

При відповіді на питання теорії виявляється не завжди усвідомлене відтворення програмного навчального матеріалу. Положення, що приводяться у відповіді, даються фрагментарно, схематично, без логічного взаємозв'язку. При відповіді на додаткові питання, що стосуються найважливіших і основних понять і фактів навчальної програми, є утруднення у використанні термінології предметної області. При відповіді здобувач не завжди може підтвердити теоретичні викладення відповідними прикладами.

0-10 балів

Відповідь здобувача демонструє лише деяке уявлення про матеріал навчального курсу. Знання практично відсутні як у теоретичній області навчальної дисципліни, так і в практичному володінні методикою аналізу.

Усього: 100 балів.

2. Програма навчальної дисципліни

Розділ 1. Теоретичні аспекти арт-терапії та психологія травми.

Тема 1. Теоретико-методологічні засади арт-терапії.

Тема 2. Гуманістична та психодинамічна терапія мистецтвом.

Тема 3. Використання технологій арт-терапії в травматерапії.

Тема 4. Терапевтичні та діагностичні можливості методу арт-терапії.

Тема 5. Організація арт-терапевтичного простору.

Розділ 2. Арт-терапевтичні техніки надання допомоги в травматерапії.

Тема 6. Арт-терапевтичні технології в роботі з кризовими подіями.

Тема 7. Арт-терапевтичні технології в подоланні невизначеності життєвого шляху.

Тема 8. Особливості роботи із переживаннями важкої втрати в арт-терапії.

Тема 9. Арт-терапевтичні технології у роботі з травмою.

Тема 10. Арт-терапевтичні техніки в роботі з ПТСР.

2. Структура навчальної дисципліни

Перелік тем (або блоків)	Разом годин	Денна форма			Заочна форма		
		лекцій-ні	практич-ні	сам. робота	лекцій-ні	практич-ні	сам. робота
Розділ 1. Теоретичні аспекти арт-терапії та психології травми							
Тема 1. Теоретико-методологічні засади арт-терапії. 1. Арт-терапія в системі терапії мистецтвом. 2. Арт-терапія та образотворча діяльність. 3. Види арт-терапії. 4. Галузі застосування арт-терапії та її обмеження.	8	2		6	1		7
Тема 2. Гуманістична та психодинамічна терапія мистецтвом. 1. Основні положення гуманістичної психології. 2. Феноменологічне поле у арт-терапевтичному процесі. 3. Особистісно-орієнтований підхід у арт-терапевтичній практиці. 4. Роль психоаналізу у розвитку арт-терапевтичної теорії.	8	2		6	1		7
Тема 3. Використання технологій арт-терапії в травматерапії. 1. Характеристика психології травми. 2. Класифікація психотравмуючих ситуацій. 3. Кризові стани особистості та технології їх подолання. 4. Арт-терапевтичні технології в роботі з травмою.	8	2		6			8
Тема 4. Терапевтичні та діагностичні можливості методу арт-терапії. 1. Межі арт-терапевтичної діагностики. 2. Проективний малюнок і арт-терапія. 3. Символ, малюнок, колір. 4. Природа та функції символу.	8	2		6	1		7
Тема 5. Організація арт-терапевтичного простору. 1. Арт-терапевтичний кабінет та його оснащення.	8	2		6	1		7

2. Види арт-терапевтичної роботи: індивідуальна та групова терапії. 3. Етапи арт-терапевтичної сесії. 4. Способи реєстрації й оцінки арт-терапевтичної роботи.							
Розділ 2. Арт-терапевтичні техніки надання допомоги в травматерапії.							
Тема 6. Арт-терапевтичні технології в роботі з кризовими подіями. 1. Арт-терапія з військовими, що повернулися з зони бойових дій. 2. Арт-терапевтичні технології в роботі з літніми контингентом клієнтів. 3. Арт-терапевтичні технології в роботі з сім'ями, що пережили травмуючі події. 4. Арт-терапевтична допомога в роботі з дітьми, що пережили травмуючі події.	10	2	2	6		1	9
Тема 7. Арт-терапевтичні технології в подоланні невизначеності життєвого шляху. 1. Арт-терапія як метод зцілення. 2. Арт-терапія з вимушеними переселенцями. 3. Арт-терапія як допоміжний спосіб роботи в умовах війни. 4. Арт-терапевтичні технології в роботі з ресурсами особистості.	10	2	2	6	1		9
Тема 8. Особливості роботи із переживаннями важкої втрати в арт-терапії. 1. Арт-терапевтичні технології фасилітації висловлення клієнтом почуттів, пов'язаних з втратою. 2. Арт-терапевтичні технології роботи з клієнтами напередодні річниць втрати. 3. Стратегії полегшення переживання спонтанних проявів горя. 4. Арт-терапевтичні технології роботи з почуттям провини.	10	2	2	6	1		9

Тема 9. Арт-терапевтичні технології у роботі з травмою. 1. Арт-терапія в роботі з настроями, відчуттями, почуттями. 2. Арт-терапевтична робота с травмами раннього дитинства. 3. Психотерапевтичні можливості роботи з тілом. 4. Психологічні межі: визначеність границь тіла та простору.	10	2	2	6		1	9
Тема 10. Арт-терапевтичні техніки в роботі з ПТСР. 1. Характеристика та діагностика ПТСР. 2. Арт-терапевтичні прийоми початкової та подальшої психологічної стабілізації. 3. Арт-терапевтичні прийоми, спрямовані на змістовну переробку травматичного досвіду та пов'язаних із ним емоційних станів. 4. Арт-терапевтичні прийоми, спрямовані на переоцінку травматичного досвіду, самосприйняття та картини світу.	10	2	2	6			10
Усього	90	20	10	60	6	2	82

4. Теми практичних занять (денна форма)

№ з/п	Назва	Хід виконання роботи (питання, які будуть розглянуті на занятті)	Рекомендована література для підготовки (повний бібліографічний опис або за нумерацією відповідно до розділу 13)	Кількість балів, які може отримати здобувач
1	Арт-терапевтичні технології в роботі з кризовими подіями	Мета: Ознайомлення з технологією роботи з кризовими подіями в житті особистості методами арт-терапії. 1. Загальна характеристика кризових подій в житті особистості. 2. Техніка «Намалюй мандалу». 3. Техніка «Робота з фольгою». 4. Техніки роботи з провиною. 5. Техніка «Родинне дерево». 6. Техніка «Ріка життя».	1 – 3, 7, 14, 17	3
2	Арт-терапевтичні технології в	Мета: Ознайомлення з основними технологіями психологічної	1 – 4, 6, 9, 10, 15	3

	подоланні невизначеності життєвого шляху	<p>допомоги людям в подоланні невизначеності життєвого шляху.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Психологічна характеристика невизначеності в життєвому просторі особистості. 2. Техніка «Лінія життя». 3. Техніка «Три маски». 4. Техніка «Казка про життя і смерть». 5. Техніка «Колесо життя». 6. Техніка «Дорога життя». 		
3	Особливості роботи із переживаннями важкої втрати в арт-терапії	<p>Мета: Ознайомлення з основними технологіями в роботі з важкою втратою за допомогою арт-терапевтичних інструментів.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Характеристика поняття «важка втрата» 2. Технологія «Шкатулка жалю». 3. Створення «Книги пам'яті». 4. Техніка «Вікно Джохарі». 5. Технології роботи з провинною. 	1 – 5, 9, 12 – 18	3
4	Арт-терапевтичні технології у роботі з травмою	<p>Мета: Ознайомлення з технологією роботи з травмою за допомогою арт-терапевтичних інструментів.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Характеристика поняття «травма». 2. Технології стабілізації психо-емоційного стану інструментами тілесно-орієнтованої терапії. 3. Метод «соматичного переживання» П. Левіна. 4. «Людина-оркестр» – робота з тілесним образом «Я» (ТОЯ). 5. Технологія «контейнерування». 6. Техніки заземлення та центрування. 	1 – 5, 7, 13, 15	3
5	Арт-терапевтичні техніки в роботі з ПТСР	<p>Мета: Ознайомлення з технологією роботи з ПТСР за допомогою арт-терапевтичних інструментів.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Характеристика ПТСР, особливості роботи. 2. Технологія «Безпечне місце» та інші візуалізації. 3. Драматерапія в роботі з ПТСР. 4. Метод десенсибілізації та репроцесуалізації за допомогою рухів очей (EMDR). 5. Тілесно-орієнтовані технології роботи з ПТСР. 6. Технології танцювально-рухової терапії при роботі з ПТСР. 	4 – 6, 8, 11 – 13, 17, 18	3
Усього:				15

(заочна форма)

№ з/п	Назва	Хід виконання роботи (питання, які будуть розглянуті на занятті)	Рекомендована література для підготовки (повний бібліографічний опис або за нумерацією відповідно до розділу 13)	Кількість балів, які може отримати здобувач
1	Арт-терапевтичні технології в роботі з кризовими подіями	Мета: Ознайомлення з технологією роботи з кризовими подіями в житті особистості методами арт-терапії. 1. Загальна характеристика кризових подій в житті особистості. 2. Техніка «Намалюй мандалу». 3. Техніка «Робота з фольгою». 4. Техніки роботи з провинною. 5. Техніка «Родинне дерево». 6. Техніка «Ріка життя».	1 – 3, 7, 14, 17	3
2	Арт-терапевтичні технології у роботі з травмою	Мета: Ознайомлення з технологією роботи з травмою за допомогою арт-терапевтичних інструментів. 1. Характеристика поняття «травма». 2. Технології стабілізації психо-емоційного стану інструментами тілесно-орієнтованої терапії. 3. Метод «соматичного переживання» П. Левіна. 4. «Людина-оркестр» – робота з тілесним образом «Я» (ТОЯ). 5. Технологія «контейнерування». 6. Техніки заземлення та центрування.	1 – 5, 7, 18 – 20	3
Усього:				6

5. Теми самостійної роботи

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Денна форма	Заочна форма
1	Теоретико-методологічні засади арт-терапії.	6	7
2	Гуманістична та психодинамічна терапія мистецтвом.	6	7
3	Використання технологій арт-терапії в травматерапії.	6	8
4	Терапевтичні та діагностичні можливості методу арт-терапії.	6	7
5	Організація арт-терапевтичного простору.	6	7
6	Арт-терапевтичні технології в роботі з кризовими подіями.	6	9
7	Арт-терапевтичні технології в подоланні невизначеності життєвого шляху.	6	9
8	Особливості роботи із переживаннями важкої втрати в арт-терапії.	6	9
9	Арт-терапевтичні технології у роботі з травмою.	6	9
10	Арт-терапевтичні техніки в роботі з ПТСР.	6	10
Усього:		60	82

6. Форми та види навчальних занять; методи, засоби, технології навчання.

Форми поточного та підсумкового контролю

Форми: навчальні заняття, самостійна робота, контрольні заходи.

Види: лекційні та практичні заняття.

Методи: Проблемний виклад, пояснювально-ілюстративний (візуальний супровід – демонстрація ілюстрацій, відео та аудіофрагментів), частково-пошуковий (пошук та аналіз джерел, фахової літератури, відео та аудіоматеріалів з відповідної теми тощо); проєктно-орієнтований – підготовка повідомлення/доповіді (презентації) з відповідними посиланнями на використані джерела та літературу, Інтернет-ресурси

Для самостійної роботи використовується також дослідницький метод: підготовка доповіді з презентацією; створення опитувальників, есе та ін. до відповідних тем; пошук візуального матеріалу в Інтернеті за тематикою навчальної дисципліни.

У процесі підготовки фахівців застосовується також комбінування традиційних інформативних і нових соціально-психологічних методів – дискусійних методів, ігрових методів (рольові ігри), методи активного навчання (аналіз конкретних ситуацій, розв’язання проблемних задач, інтерактивні методи, технологія «мозкового штурму» тощо.

Засоби: Слово викладача, підручники та посібники, аудіовізуальні засоби, інтерактивні дошки, мультимедійні проєктори, інтерактивні презентації, метафоричні асоціативні карти, пісочниця для пісочної терапії з колекцією мініатюр.

Технології: інформаційні технології, технології дистанційного навчання, технології ситуаційного навчання, технології дослідницького (евристичного) навчання, імітаційно-моделюючі технології навчання, ігрові технології, технології самоосвіти.

Форми поточного контролю: виконання завдань до лекційного матеріалу; виконання практичного завдання; підготовка та презентація майстер-класу; участь у діловій (моделюючій / психологічній грі); виконання вправи; усне опитування; письмове опитування; есе-рефлексія; підготовка та виступ з рефератом; - підготовка та виступ з презентацією; участь у колективному проєкті; виконання індивідуального проєкту, зарахування результатів неформальної освіти.

Форма підсумкового контролю: екзамен.

7. Розподіл балів, які отримують здобувачі

Розділ 1					Розділ 2					Екзамен	Сума
Т 1	Т 2	Т 3	Т 4	Т 5	Т 6	Т 7	Т 8	Т 9	Т 10	40	100
6	6	6	6	6	6	6	6	6	6		

Розподіл балів за формами контролю:

- виконання завдань до лекційного матеріалу – 0-4 балів;
- виконання практичного завдання – 1-3;
- виконання вправи – 1-3;
- усне опитування – 1-3;
- письмове опитування – 1-3;
- есе-рефлексія – 1-4;
- підготовка та виступ з рефератом – 1-3;
- підготовка та виступ з презентацією – 1-3;
- виконання індивідуального проєкту – 1-3;
- зарахування результатів неформальної освіти – за рішенням кафедри на основі заяви здобувача та наданих даних (до 10% загальної кількості балів, відведених на поточний контроль).

Можлива кількість балів, набраних до підсумкової форми контролю: 60 балів.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
		для екзамену
90 – 100	A	відмінно
82 – 89	B	добре
74 – 81	C	
64 – 73	D	
60 – 63	E	задовільно
35 – 59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання
0 – 34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

8. Методичне забезпечення

Робоча програма та силабус дисципліни, конспект лекцій, наочні схема-конспекти (презентації).

9. Рекомендована література

Обов'язкова:

1. Бурлачук Л. Ф. Дослідження особистості в психосоматиці. К іїв : Вища школа , 2014 .176 с.
2. Власюк, М. Арт-терапія : лікування мистецтвом. *Відкритий урок: розробки, технології, досвід.* 2008. № 7/8. С. 90.
3. Психологія тілесності : навч.-метод. посіб. / О. М. Хлівна, Л. І. Магдисюк. Луцьк : Вежа-Друк . 2022 . 192 с.
4. Калька Н., Ковальчук З. Практикум з арт-терапії: навч.метод. посібник. Ч. 1. Львів : ЛьвДУВС, 2020. 232 с.
5. Шебанова В.І. Практики консультування та терапії в кризових ситуаціях. Херсон: ПП Вишемирський В.С., 2017 б. 136 с.

Додаткова:

6. Бендерська, Г. М. Використання казкотерапії в роботі з особливими дітьми / Г. М. Бендерська. *Дитина з особливими потребами. Інклюзивна освіта. Дефектологія. Корекційна педагогіка.* 2016. № 2. С. 24–26.
7. Белогурова, М. Арт-терапевтичний супровід дошкільників. Психолог дошкілля. 2013. № 4. С. 1–16.
8. Вознесенська, О. Арт-терапії сім'ї. Психолог. Шкільний світ. 2005. № 39. С. 9–14.
9. Галецька І., Сосновський Т. Психологія здоров'я : теорія та практика . Львів : Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка , 2006 . – 338 с.
10. Максименко С . Д . Психологічна допомога тяжким соматичним хворим / С. Д. Максименко , Н. Ф. Шевченко : навч . посіб . Київ – Ніжин : Міланік , 2007. 115 с.
11. Тараріна О. В. Пісочна терапія : практичний старт . Київ: Астамір – В , 2017.
12. Тараріна О. В. Практикум з арт-терапії в роботі з дітьми. К. , Астамір – В , 2018.

Інформаційні ресурси Інтернет:

13. Пошукова система Google Scholar <http://scholar.google.com/>
14. Пошукова система Base <https://www.base-search.net/>
15. Система пошуку наукової інформації у відкритих архівах України (SSM) <https://oai.org.ua/>
16. Електронна бібліотека Наукова періодика України <http://www.irbisnbuv.gov.ua/>